Pest, nov. 21. 1864.

K513/1175.

Kedves barátom!

Szomorúság, nyomorúság mindenfelé. Leveled azon ohajtással végzéd: adja isten, hogy az baj nélkül találjon bennünket: és ime, talált engem feleségem betegágya mellett, adva neki be orvosságot, és lángoló homlokát vizes ruhával borogatva. ~~Három nap óta~~ folytonos forróhideg láza van, három nap óta nem aludt egy pillanatig; talán most szunnyad a fütetlen szobában, mikor ezt irom. (Meg voltam ijedve kegyetlenül: mert a betegségnek története van. Azt tudjátok, hogy tavasz óta (fején, nyakán, homlokán) valami kütegben szenved, mely daczol orvosa minden tudományával, s melyet a "rudas fürdő", a légváltoztatás Szalontára stb. csak enyhitett, de meg nem szüntetett. Minapában orvosa – mint vérbaj ellen – jod curá alá fogta; de félben kellett szakasztania néhány napra. Midőn most ujra kezdte, elkezdett a feje fájni mind jobban jobban, míg kegyetlen főfájással párosult lázban tört ki. Én azért ijedtem hát meg, hogy jodmérgezés: de orvosa azt állitja puszta meghülés, úgy látszik igaza lesz. Legalább ma már némi könnyebbség mutatkozik és remény, hogy talán nem fog valami nagyon veszedelmes bajba (typhuszba a mitől szintén remegtem) menni át.) – Igy vagyunk, édes barátom, nem jobban mint ti, s ha vigasztalás a "socios habuisse malorum" bezzeg lehet részünk a kölcsönös vigasztalásban.

A mi a Szalontára költözést s kapcsolatban a lap megszünését illeti: azt hiszem, e hir olyanoktól került, vagy legalább olyanok terjesztik nagy buzgalommal, a kik innen szeretnének engem akárhova tenni, csakhogy nekik egy falat kenyérrel, egypár előfizetővel több maradjon. Igaz, hogy én, szalontai házamat (mely lakhatatlan rongyos volt, de a helyét aránylag jól fizették, mert kitünő helyen van a piacz legszebb részén) eladva, s egyebet is, mint a Buda halála díját, aranyaimat stb összekaparva, egy darabocska földet vettem ott – leányom vejem ott van, igy hihetőleg Laczi is oda kerül: tehát jó lesz valami az igen szűk patrimoniumon kivül nekik: de én ezt itt Pesten még legjobb barátimnak se mondtam s te vagy az első kinek említem; épen azért nem mondtam pedig, nehogy lármát üssenek vele, a mint szoktak mindennel, szunyogból elefántot csinálva. Most már én nem tudom, erről hallottak-e Szalonta környékérűl valamit, s így kapcsolták össze a Koszorú rögtö-

ni megszüntetésével: vagy a mi hihetőbb „előfizetési" manoeuvre én nem tudom; de annyi bizonyos, hogy rám nézve igen kellemetlen és káros: mert rontani fogja az előfizetést a Koszorúra. Száz ember közzül 99 a fejébe vette, hogy én már elmegyek, hogy a „Koszorú" megszűnik; a Pesti Napló, Magyar Sajtó hiába czáfolta meg, az a 99 nem olvasta a czáfolatot, és annak daczára ma is kérdezi tőlem minden ember: igaz-e? Hiszem, hogy ne óhajtsák e bábelből kimenekülni; abból semmi sincs, de csak akkor, ha némi valószínűség mutatkozik a szalontai megélhetésre: de hogy ez mikor lesz, és lesz-e valaha? isten tudja. Elég az hozzá: nekem az írók nem küldenek munkát, hogy már megyek; kéziratokat kérnek vissza, mivel „már úgy sem kell" s majd az előfizetők is, gondolom, seregestől csapnak át a (Fővárosi Lapokhoz, vagy a többi) divatközlönyök mellé. Tagadhatatlan, hogy a Koszorút oly pártolás mellett, mint ez a fél év volt, nem sokáig lehetne folytatni: de valahogy csak kibírom és kihúzom, lealkudva, levonva amit lehet s néha felejtetebb – persze díjatlan – munkás is adva. Nem is épen gunyos csekély volna még az előfizetők száma – hiszen tavaszkor felgyűlt, felgyűl 700-on, – csak az a baj, hogy nekem nyomda, expeditio kiállítás stb rettenetesen húz, nem úgy mint az Emich s. Heckenast féle kiadók, a kinek nyomdája van, s ha bukik egyen, helyrehozza 10 más vállalat. Nekem nincs több ez egynél, s borsosan kell fizetnem mindent másnak azért is: hogy nekem az ő üzletükbe vágne.

De mindennek daczára megindítom, meg kell indítanom; mert nem látok egyéb módot az életélésre. Ha ezzel nem megy: akkor kénytelen leszek fölhagyni vele. A lapot sokfelé szeretik: kivált az iskolai ifjuság nagyon kap rajta; minden önképző társulat, casino stb. hordatja: így annak is volna értelme, hogy az irodalom érdekében fentartsam. Előfizetőim közt igen tekintélyes nevek vannak: szóval az igazi értelmiség még most sem unt rá: csakhogy egypár százzal több kellene, ha én adom ki, mint most van. Ezt a pár százat reméleném, hogy egy kissé jobb világ fordultával, még helyre köszörülöm: addig sántikálunk, a hogy lehet. De ez a mennykő" hír most tönkre teszi; még ha kibocsátom

az előfizetési felhívást sem fogja hinni sok ember, hogy én itt vagyok, szerkesztek: azt fogják gondolni csak a nevemet kölcsönöztem másnak, magam pedig szalontai pipázok. De mit tegyen az ember, hogy megtartsa a maga írásai méltóságot? Azt csak nem írhatom ki: hogy engem a kenyér-irigység akar megbuktatni.

Akartam, édes barátom, sok mindent írni, apróságokról, körülményeimről: és ime beléestem a szerkesztői panaszokba. Most hát kénytelen vagyok végezni — és sietek beteg feleségem mellé. Végzem hát, mint szerkesztő, és arra kérlek: ha a múzsa téged valamivel megajándékoz: te is ajándékozz meg engem valamivel új évre legalább. Való, hogy sokat nem ígérhetek, nem annyit se, mint a többiek, kik paradéra veszsznek tőled egy-egy költeményt: de annyit, mint a Figyelő korában, még mindig adhatok — aztán meg tudom, hogy te előtted, én irányomban ez a legmellékesb dolog.

Kedves komám asszonynak jobbulást kívánva, beteg nőm részéről expresse kifejezett üdvözletét és forró csókokat küldve — téged ölelve maradtam

igaz barátod

Arany János

Az előfizetési felhívásod [illegible]

[illegible] Dé mit tegyen [illegible]

[illegible]

igaz barátod
Arany János